

Список використаних джерел

1. Аболіна Т. Г., Васильєва І. В., Єрмоленко А. М. та ін. Теоретичні проблеми сучасної етики: навч. посіб. для студ. ВНЗ. 2-ге переробл та доповн. Київ: ВД "Авіцена", 2013.
2. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика: Навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
3. Етика: Навч. посіб./За ред. проф. В. О. Лозового. К. 2004. 180 с.
4. Лозовий В. О., Петришин О. В. Професійна етика юриста / Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2008. 317 с.
5. Рудакевич М. Професійна етика державних службовців: Теорія і практика в умовах демократизації державного управління. – Тернопіль. 2007. 190 с.

Євдокимова І. А.,

кандидат соціологічних наук, доцент,

в.о. завідувача кафедри соціології управління та соціальної роботи

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків, Україна)

Горбунова-Рубан С. О.,

кандидат соціологічних наук, доцент,

професор кафедри соціології управління та соціальної роботи

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків, Україна)

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Трансформаційні процеси, що мають місце в усіх сферах українського суспільства протягом останніх десятиліть, стимулюють народження нових характеристик у соціальних відносинах та виникнення різних соціальних наслідків, потребують відповідної діяльності щодо мінімізації негативних впливів, які вони можуть мати для соціальних суб'єктів у суспільстві. До провідних видів діяльності, які орієнтовані на регулювання цих процесів, традиційно відносять соціальну політику та соціальну роботу. Слід також додати, що нова реальність вимагає й розвитку нових теоретико-методологічних підходів до аналізу власне соціальної політики та соціальної роботи, які також знаходяться під впливом трансформаційних процесів.

Аналізуючи соціальну політику слід відзначити, що її варто розглядати в трьох аспектах: як практичну діяльність, як науку та як навчальну дисципліну. Як практична діяльність соціальна політика може бути визначена як діяльність держави, а також інших суб'єктів суспільства, яка спрямована на забезпечення оптимального функціонування та розвитку соціальної сфери та вирішення соціальних проблем. Отже, в сучасному суспільстві соціальна політика вже не пов'язана тільки з діяльністю держави, адже інші суб'єкти (громадські організації, бізнес-організації, міжнародні організації тощо) також відіграють важливу роль у вирішенні соціальних проблем. По-друге, об'єктом соціальної уваги, тобто тим, на що спрямована діяльність суб'єктів соціальної політики є соціальна сфера суспільства. Відповідно, соціальна політика не ототожнюється з суспільною (публічною) політикою, а пропонується більш вузький погляд на неї – як таку, яка здійснюється лише в одній зі сфер суспільного життя – в соціальній сфері. Нарешті, предметом соціальної політики, або фокусом безпосередньої уваги та зусиль з боку суб'єктів соціальної політики – є соціальні проблеми. До загальних особливостей соціальної політики як практичної діяльності відносять її цілераціональний та системний характер, формальну фіксацію в документах і заявах та ін.

Як і будь-яка інша діяльність, соціальна політика на певному етапі свого розвитку стає предметом наукового аналізу, результатом якого є знання, яке належить до сфери науки. Таким чином, соціальна політика існує не лише як практична діяльність, але й як наука.

Соціальна політика як наука є сукупністю теоретичних і методологічних знань про соціальну політику як практичну діяльність. До її головних характеристик ми можемо віднести її міждисциплінарний та прикладний характер.

Як навчальна дисципліна соціальна політика є системою визнаних наукових положень, які транслюються системою освіти. Соціальну політику як навчальну дисципліну вивчають майбутні фахівці в сфері соціального захисту, державного управління, соціальної роботи тощо. Початок ринкових реформ в Україні в 1990-ті рр. змусив по-новому поставитися до проблем соціальної політики, ввести цей термін в навчальні курси і вивести зміст відповідних підручників за рамки власне соціального забезпечення. Як навчальна дисципліна соціальна політика зараз стала широко затребуваною, проте ще в 2000-ні роки при значній кількості публікацій з соціальної проблематики студентам, що вивчають відповідні дисципліни, не можна було запропонувати жодної систематизованої публікації.

Важливим для розуміння сутності соціальної політики є з'ясування її співвідношення з таким поняттям, як «соціальна робота». Незважаючи на те, що поняття «соціальна робота» міцно увійшло в науковий та повсякденний обіг в багатьох країнах світу для позначення особливих діяльностей, і сучасне суспільство складно уявити без соціальних працівників, - дати чітке визначення цьому поняттю, яке б підходило для всіх країн, досить складно. Крім того, існує безліч поглядів не тільки на визначення цього поняття, але й на мету і завдання соціальної роботи. Обумовлено це різними причинами. Наприклад, в різних країнах існують різні за змістом освітні програми з підготовки соціальних працівників, а також різні спеціалізації, різні практики здійснення соціальної роботи. Наприклад, у Великій Британії до соціальної роботи не відносять роботу з молоддю та роботу за місцем проживання, роботу з територіальною громадою, а в Німеччині - це основна складова соціальної роботи. В різних країнах існують різні суб'єкти соціальної роботи. Наприклад, в США соціальну роботу здійснюють переважно недержавні організації, а у Франції, Швеції та інших європейських країнах - державні. Крім того, існує безліч теорій соціальної роботи. Ситуація ускладнюється також молодістю цієї професії, її тісним зв'язком з іншими видами професійної діяльності. Досить лаконічним і точним, на наш погляд, виглядає визначення поняття соціальної роботи, яке запропоновано Американською національною асоціацією соціальних працівників: соціальна робота - це професійна діяльність щодо надання допомоги індивідам, групам, громадам, яка збільшує та/або відновлює їх здатність до соціального функціонування і створює сприятливі для цього можливості в суспільстві.

Що стосується співвідношення соціальної політики і соціальної роботи, то у вітчизняних і зарубіжних публікаціях склалося декілька основних підходів до його пояснення. Найбільш поширеним є підхід, який розглядає соціальну роботу в якості інструменту реалізації державної соціальної політики. Згідно з іншим підходом, соціальні працівники беруть активну участь у формуванні державної соціальної політики, активно коригують її. У цьому зв'язку, наприклад, Ш. Рамон відзначає, що між соціальною політикою і соціальною роботою існує двосторонній зв'язок і багато соціальних проблем було спочатку виявлено соціальними працівниками в процесі практичної роботи, а пізніше вони отримали резонанс в соціальній політиці. Цікаве бачення взаємозв'язку соціальної політики і соціальної роботи пропонує також інший англійський вчений Т. Шанін, який безспідставно вважає, що головним джерелом неоднозначності і суперечливості соціальної роботи як професії, є її безпосередня залежність від сучасної держави, її своєрідний симбіоз з останньою. Дійсно, багато соціальних працівників зайняті діяльністю в різних державних установах, мета яких не завжди співпадає з цінностями професії соціального працівника. Саме соціальні працівники висловлюють найбільш гострі критичні зауваження стосовно державної соціальної політики. Позиція соціальних працівників як спеціалістів - передбачає об'єктивність і безпристрасність, але в реальному житті вони не завжди цього можуть досягти. Виступаючи часто від імені держави, вони представляють центральну деперсоналізовану владу, але разом з тим нерідко беруть на себе функції виразників інтересів і захисників прав найменш соціально захищених громадян суспільства. Третій підхід полягає в тому, що соціальна робота виступає автономним від соціальної політики видом діяльності і соціальні працівники самі стають активними суб'єктами вирішення соціальних проблем у суспільстві.

Очевидно, що те, яким чином на практиці виглядає співвідношення соціальної політики та соціальної роботи в конкретному суспільстві, залежить від багатьох чинників. Наприклад, в суспільствах, де існують розвинуті демократичні традиції, які ґрунтуються на формальних та неформальних механізмах, соціальні працівники дійсно можуть виступати в якості впливових суб'єктів при формуванні соціальної політики держави. Або в суспільствах, в яких сформовані інституційні та фінансові умови для існування «недержавної» соціальної роботи в межах громадського та комерційного секторів, безперечно можна говорити про перетворення соціальної роботи в самостійного суб'єкта соціальної політики. Якщо ж такі умови сформовані слабо або взагалі відсутні, а соціальна робота здійснюється переважно в межах державної системи соціального обслуговування, то, відповідно, на практиці можна спостерігати реалізацію першого з названих підходів.

Список використаних джерел

1. Рамон Ш., Шардлоу С., Парслоу Ф., Родригес Ф. К. Что такое социальная работа. Ассоциация психиатров Украины, 1996. 31 с. (Серия «Социальная работа»).
2. Шанин Т. Социальная работа как культурный феномен современности. URL: <http://old.russ.ru/journal/inie/97-09-26/shanin.htm>
3. Євдокимова І. А. Соціальна політика: Навчальний посібник. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. URL: <http://www.sociology.kharkov.ua/ksocwork/images/metodichki/soc-pol.pdf>
4. Євдокимова І. А. Держава як суб'єкт соціальної політики: еволюція ідеї та сучасна дискусія. Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірка наукових праць. Випуск 20. Харків: Видавничий центр Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2014. С. 196-201.

Киселиця С. В.,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії і суспільних наук
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ГУМАНІСТИЧНІ КРИТЕРІЇ СОЦІАЛЬНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Усталення затребуваності загальнолюдських цінностей у буденній свідомості кожної здорової людської спільноти вимагає корекції завдань, що повсякчас постають перед фахівцями, які світоглядно-теоретично мають обґрунтовувати соціально зорієнтовані дії. Відповідаючи на гуманітарні виклики сучасності, прагнемо віднайти аргументи щодо визначальної ролі гуманізму в праксеологічній царині, що є підмурівком науково виваженої комунікації в демократичному соціумі.

Сенсожиттєва роль тут відводиться саме людинознавству, його можливості технологічно, професійно, зацікавлено впливати на суспільство з метою його одухотворення і, головне, стимулювати внутрішню (психологічну) потребу в гуманізмі у максимальній кількості учасників соціальної дії. Недооцінювання нагальності вирішення цієї проблеми спричинює недостатню дослідницьку культуру, «недисциплінованість мислення» науковця, освітянина, соціального працівника і таких інших та очевидну праксеологічну деструкцію. Адже вузькоспеціалізовані знання будуть спрямовані на підготовку фахівця, здатного виконувати досить обмежену кількість економіко-господарських операцій, якщо вони не націлені на виховання духовної істоти, здатної гідно тримати «життєві удари», вміти реактивно приймати рішення та бути готовими брати громадянську відповідальність на себе. «Тому надзвичайно актуальною проблемою як для філософії, так і для особистості є вміння вчасно розпізнати та навчитися абстрагуватися від несприятливих екзистенціальних чинників, так чи інакше наявних у людському суспільстві, відносній незалежності від негативної інформації, виховання тілесної і духовної стійкості щодо життєвих негараздів, зосередженості на позитивних емоціях за будь-якого подієвого контексту. За визначенням, це завдання не вимагає надлюдських зусиль і, за бажання, доступне практично кожній мислячій та дієздатній особі» [1, с. 103].